

METAFOR ÇEVİRİSİ: SHAKESPEARE'İN *A MIDSUMMER NIGHT'S DREAM* ADLI ESERİNDEKİ METAFORLARIN TÜRKÇEYE AKTARIMI HAKKINDA BİR ÖRNEK OLAY ÇALIŞMASI¹

TRANSLATING METAPHORS: A CASE STUDY ON THE TRANSFER OF METAPHORS IN SHAKESPEARE'S *A MIDSUMMER NIGHT'S DREAM* TO TURKISH

Öğr. Gör. Dr. İlknur BAYTAR

Kastamonu Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, iozturk@kastamonu.edu.tr.

Kastamonu / Türkiye

ORCID: 0000-0003-3995-1420

ÖZET

Kültürel farklılıklar sebebiyle, söz sanatları çevirisinin oldukça meşakkatli olduğu bilinmektedir. Söz sanatları arasında yer alan metaforlar da kültürel bazlı ifadeler olup, içinde var olduğu toplumun kültürüne ayna tutmaktadır. Bundan ötürü, edebi eserlerde yer alan metaforların hedef dile çevrilmesi çevirmenler için sorun teşkil etmektedir. Çevirmenler bu ifadeleri hedef dile çevirirken çevrilemezlik problemiyle karşı karşıya gelebilirler ya da bu ifadelerin aktarımında sorun yaşayabilirler. Bütün bunlar dikkate alındığında, metafor çevirisi; kaynak metindeki ifadelerin hedef dilde yalnızca dilsel eşdeğerliklerinin bulunması etkinliği değildir. Bundan ziyade, kültürel faktörler dahil olmak üzere bir dizi değişkeni içinde bulunduran karmaşık bir etkinliktir.

Bu kapsamda, bu çalışmanın iki amacı vardır. İlk olarak çalışma, Shakespeare'in *A Midsummer Night's Dream* başlıklı eserinde yer alan metaforların hedef dil olan Türkçeye aktarılıp aktarılmadığını, aktarıldıysa da ne ölçüde aktarıldığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmanın diğer amacı ise seçilen eserde tespit edilen metaforları hedef metne çevirirken, çevirmenin tercih ettiği stratejileri ortaya koymaktır. Çevirmenin tercih ettiği stratejileri ortaya koymak için kaynak metinde tespit edilen metaforlar, Van den Broeck'in (1981) metafor çevirisi için ileri sürdüğü stratejiler kapsamında analiz edilmiştir.

Çalışmanın sonuçlarına değinmek gerekirse; çevirmenin seçilen metaforları hedef dile aktarırken en çok 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirme (translation 'sensu stricto') stratejisini kullandığı görülürken, bu stratejiyi ikame (substitution) stratejisinin takip ettiği görülmüştür. Son olarak da çevirmenin söz konusu metaforları hedef dile aktarırken, açıklama (paraphrase) stratejisine hiç başvurmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Söz Sanatları, Metaforlar, Metafor Çevirisi, Çeviri Stratejileri, Metafor Çevirisi Stratejileri

¹ Bu çalışma 2-4 Mayıs 2021 tarihleri arasında UKSEK kapsamında çevrimiçi olarak gerçekleştirilen "2nd International Culture, Art and Literature Congress" başlıklı uluslararası sempozyumda sözlü bildiri olarak sunulmuş, ardından genişletilerek makale haline getirilmiştir.

ABSTRACT

It is known that the translation of figures of speech is quite arduous because of cultural differences. Metaphors, which are among the figures of speech, are cultural-based expressions and mirror the culture of the society where they exist. Because of this, the translation of metaphors in literary works to the target language poses a problem for the translators. Translators may face the problem of untranslatability when translating these expressions into the target language, or they may have problems in translating these expressions. Having all these in mind, metaphor translation is not just the activity of finding the linguistic equivalence of the expressions in the source text. Rather than, it is a complicated activity that embodies a number of variables, including cultural factors.

Within this scope, this study has two purposes. First of all, it aims to reveal whether the metaphors in Shakespeare's *A Midsummer Night's Dream* were transferred to Turkish or not and if so, to what extent they were transferred. Another purpose of the study is to determine the strategies used by the translator while transferring the metaphors specified in the selected work to the target text. The metaphors determined in the source text to find out the strategies preferred by the translator were analyzed within the context of the strategies Van den Broeck (1981) put forward for metaphor translation.

To mention the results of the study; as it was seen that the translator used translation 'sensu stricto' strategy most while translating the selected metaphors into the target language, it was observed that this strategy was followed by the substitution strategy. Finally, it was concluded that the translator never used the paraphrasing strategy while transferring these metaphors to the target language.

Keywords: Figures of Speech, Metaphors, Metaphor Translation, Translation Strategies, Metaphor Translation Strategies

1. GİRİŞ

En genel anlamıyla çeviri, kaynak dilde yer alan anlamın ve metnin hedef dilde yer alan eşdeğer bir anlamla ya da metinle yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir. Fakat bu yer değiştirme basit bir anlam eşdeğerliğini bulma sürecinden ibaret değildir. Bundan ziyade içinde var olunan kültür başta olmak üzere birçok faktörün etki ettiği karmaşık bir aktarım sürecidir. Buradan anlaşılacağı üzere, çeviri sürecinde, kültürel faktörlerin önem arz ettiği bilinmektedir. Genellikle edebi metinlerde karşılaşılan metaforik ifadeler de dile özgü ve içinde var olduğu toplumun kültürel özellikleriyle harmanlandığı için, bu tarz ifadelerin aktarımı çeviri çalışmalarında çevirmenler için sorun teşkil etmektedir (Alvarez, 1993). Bu husus dikkate alındığında, kültürel farklılıklar söz konusu olduğu için metaforları çevirmek zaman zaman karmaşık bir hale dönüşmektedir. Bundan ötürü metafor kavramı başta çevrilebilirlik ve bu ifadeleri çevirmek için kullanılan stratejiler açısından çeviri alanında geniş çapta tartışılmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, metaforların kaynak dilden hedef dile aktarımında çevirmenin verdiği kararları ve tercih ettiği stratejileri ortaya koymayı ve aşağıdaki soruların cevabını bulmayı hedeflemektedir, bunlar;

1. Çevirmen kaynak metinde tespit edilen metaforları hedef dile aktarmış mıdır?
2. Aktardıysa hangi yöntem ve stratejileri kullanarak aktarmıştır?

1.1. Araştırma Metodu ve Deseni

Bu araştırma betimsel bir çalışmadır ve çalışmada yer alan veriler doküman analizi yoluyla elde edildiği için, çalışmada nitel bir yaklaşım benimsenmiştir.

1.2. Veri Toplama Aracı ve Yöntemi

Daha evvel belirtildiği gibi, çalışmada incelenen veri doküman analizi yoluyla toplanmıştır. Bu bağlamda, makalede kullanılan veri, Shakespeare' in *A Midsummer Night's Dream* başlıklı eseri ve bu eserin, Bülent Bozkurt tarafından Türkçe'ye aktarılan *Bir Yaz Gecesi Rüyası* başlıklı Türkçe çevirisinden elde edilmiştir.

İncelenen eser hakkında bilgi vermeden evvel, yazarla ilgi bilgi vermek gerekirse; 1564-1616 yılları arasında Rönesans Dönemi'nde yaşamış olan, İngiliz yazar ve şair Shakespeare, İngiliz dilinin ve dünyanın en büyük oyun yazarı ve İngiltere'nin ulusal şairi olarak kabul edilmektedir. Eserleri birçok dile çevrilmiş olan Shakespeare'in, metaforlar başta olmak üzere, eserlerinde söz sanatlarını ustalıklı kullandığı bilinmektedir. Çalışmada incelenmek üzere seçilen, *A Midsummer Night's Dream (Bir Yaz Gecesi Rüyası)* adlı oyun ise, Shakespeare tarafından yazılmış romantik komedidir. Eser, Shakespeare'in en başarılı oyunlarından biri olarak kabul edilmektedir. Oyun beş perdeden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra, eserde çok sayıda farklı olay örgüsü ve karakter yer almaktadır. Eserde, Duke Theseus ve Amazon Kraliçesi Hippolyta'nın düğün törenlerine yakın gerçekleşen birbiriyle alakalı dört olay örgüsünden bahsedilmektedir. Bunun yanı sıra, eserde aşk, intikam, kıskançlık gibi temalar ele alınmıştır.

Çalışmada bu eserin seçilme nedenine değinmek gerekirse; eserlerinde hem metaforları hem de benzetmeleri sıklıkla kullanmayı tercih eden Shakespeare, mecazi dil kullanımında ustadır ve *A Midsummer Night's Dream (Bir Yaz Gecesi Rüyası)* da dahil olmak üzere oyunlarında ve şiirlerinde metaforların yanı sıra diğer birçok mecazi dil biçimini kullanmıştır. *A Midsummer Night's Dream (Bir Yaz Gecesi Rüyası)* adlı oyun da güçlü metaforlarla doludur ve eserde çoğu yerde anlam metaforik bir dille ifade edilmektedir; fakat eserde geçen bütün metaforları ele almak ve incelemek, çalışmanın kapsamı dışındadır. Bu sebeple, eserde yer alan metaforlardan bazıları rastgele seçilerek, çalışmada toplamda on adet metafor ele alınmıştır. Veri toplama yöntemine gelince, veriler hem kaynak hem de çeviri eserin karşılaştırmalı bir şekilde incelenmesiyle elde edilmiştir. Bu ifadelerin, Türkçe çevirisinde yer alan karşılıklarını hedef metne aktarırken çevirmenin hangi stratejileri benimsediği ise, Van den Broeck'in (1981:77) metafor çevirisi için ileri sürdüğü; 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirme (translation 'sensu stricto'), ikame (substitution) ve açıklama (paraphrase) stratejileri kapsamında tespit edilmeye çalışılmıştır.

2. METAFOR ÇEVİRİSİ

Bir söz sanatı olarak metafor, en genel anlamıyla birbiriyle alakası olmayan iki ya da daha fazla şey arasındaki dolaylı bir karşılaştırma şekli olarak tanımlanabilir (Newmark, 2001:84-85). Brooke-Rose (1965: 17) ise metaforu; bir kelimenin başka bir ifadeyle tanımlanması ya da bir kelimenin daha alışılmış bir başka ifade ile yer değiştirmesi şeklinde tanımlamaktadır. Benzer şekilde, Manipuspika'ya göre de mecaz anlam; iki şey arasındaki benzerliği ifade etmek için kelimelerin arasında bir benzerlik olması koşuluyla, kelimenin gerçek anlamı dışında kullanılmasıdır (2018). Yukarıdaki tanımlardan hareketle özetlemek gerekirse; metaforlar bir durumu ya da kavramı başka bir ifade kullanarak açıklamaya yarayan ifadelerdir.

Ayrıca, Newmark'a (1988:104) göre metaforlar 'tek' (tek kelimeli) veya 'genişletilmiş' (bir eşdizimsel deyim, bir cümle, bir atasözü, bir alegori, tamamlanmamış yaratıcı metin) olarak da karşımıza çıkabilirler. Biraz daha detaylandırmak gerekirse; genellikle kalite, görüntü veya fiziki açıdan benzer olan iki şeyi karşılaştırmak için kullanılan metaforlar, dolaylı olarak benzerliğe sahip iki farklı nesnenin karşılaştırılmasıdır. Örnek vermek gerekirse; "O bir tilki" cümlesi, kişinin bir hayvan olduğu anlamına gelmemektedir, onun yerine bu cümle, "onun" niteliğini "bir tilki" ile karşılaştırır ve kişinin bir tilki kadar kurnaz olduğunu ifade eder (Manipuspika, 2018: 3).

Daha evvel de belirtildiği üzere, birçok dilde yaygın olarak görülen söz sanatları arasında olan metaforlar ve teşbihler birbiriyle çok karıştırılmaktadır. Shi'ye (2014) göre metaforların benzetmelere (teşbihlere) çok benzetilmesinin sebebi; metaforların tıpkı teşbihlerde olduğu gibi iki farklı şey arasında karşılaştırma yapmak için kullanılıyor olmasıdır; ancak metaforlar, teşbihlerin aksine karşılaştırmayı açık bir yoldan değil, belirsiz bir şekilde yapmaktadır. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse; metaforların bir bakıma yoğunlaştırılmış bir benzetme şekli olduğu ve benzetmelerden sadece biçim ve sanat olarak farklılık arz ettiği söylenebilir.

Örneğin; “He ran like the wind” (rüzgar gibi koştu) cümlesinde görüldüğü gibi, teşbihlerde “like” (gibi) edatı kullanılırken, “He’s a rock” (O bir kayadır) cümlesinden anlaşılacağı üzere, metaforlarda ise bu edat kullanılmamaktadır (Larson, 1998).

Bütün bunlara ek olarak, günlük hayatımızın her köşesine nüfuz eden ve düşünce kalıplarımız üzerinde muazzam bir etkiye sahip olan metaforlar aynı zamanda kültürel unsurlarla da yoğrulmuş ifadelerdir ve bu ifadeler farklı kültürleri ve dünyayı tanımının bir yolu olarak da kabul edilmektedir (Zhang ve Hu, 2009).

Bu sebeple, metaforları bir dilden diğerine çevirmek ise kaynak ve hedef dil arasındaki dilsel ve kültürel farklılıklardan ötürü çevirmenler için zorlu bir görevdir (Ashuja’a vd., 2019).

Benzer şekilde, Mata ve Tangkiengsirisin (2018) da metafor çevirisi hakkında şunları nakletmektedir; kelimelerin temel anlamını, dil bilgisi yapılarını, kültürel geçmişlerini de içeren tüm dil unsurlarını bilmek çeviri sorunlarını azaltsa da, özellikle metaforları ve diğer mecazi dili çevirmek çevirmenler için oldukça kafa karıştırıcı olabilmektedir.

Adiel ve Ahmed’e (2016) göre ise mecazlı bir dil estetik olarak zengin olduğu için, metaforik ifadelerin çevirisi genel olarak anlamsal düzeyde yapılmalıdır.

Larson’a göre ise metaforları çevirirken üç önemli unsur dikkate alınmalıdır, bunlar; konu, imge ve benzerlik noktalarıdır; ancak bu üç faktör belirlendiği zaman yeterli ve uygun bir çeviri yapılabilir (1998: 275).

Buna ek olarak, Schäffner (2004) da metafor çevirisinde karşılaşılan en büyük sorunun kaynak ve hedef kültür arasındaki farklılıklar olduğunu ileri sürmektedir ve bir metaforun iki kültürde farklı şekilde kullanıldığı durumlarda çevirmenin o metaforu birebir çevirmekten kaçınması gerektiğini ve böyle bir durumda o metaforun ya hedef dilde ona eş değer bir başka metaforla yer değiştirerek ya da söz konusu metaforu açıklama yoluna giderek çevirmenin yerinde olacağını ileri sürmektedir.

Benzer şekilde, Shi de benzetme ve metafor çevirisi yapacak çevirmenlere şunları önermektedir; benzetme ve metaforların ikinci bir dile aktarılmasında kültürel unsurlar önemli rol oynar. Okurlar da benzetme ve metaforların farklı kültürlerde kullanımına ilişkin farklı anlayışlara sahip olabilir. Bu nedenle, çevirmenler de her iki dilin farklılıklarının bilincinde olmalı ve orijinal metni hedef metne aktarırken en uygun kelimeleri seçmelidir (2014: 768).

Yukarıdaki önerilerde doğru orantılı olarak, Kendenan’a göre de metafor ve benzetmeler hedef dilde eşdeğer metafor veya benzetmeler kullanılarak çevrilmelidir; ancak hedef dilde eşdeğer bir metafor bulmak o kadar kolay değildir bu nedenle çevirmenlerin bunları aktarmak için bazı tekniklere ve stratejilere ihtiyacı vardır (2017).

Bütün bunlar dikkate alındığında, metaforik ifadelerin çevirisi özel muamele gerektiren bir etkinliktir, aksi halde ortaya estetik anlayıştan uzak yalnızca dilsel eşdeğerliğin korunduğu bir çeviri ortaya çıkabilir.

2.1. Metafor Çevirisinde Kullanılan Stratejiler

Söz sanatları çevirisi kapsamına giren metafor çevirisi, kaynak dilde yer alan anlama karşılık, hedef dilde kültürel anlam ve uygun denklik bulma sürecidir (Fadaee, 2011).

Fakat kaynak dilde yer alan metaforlar için hedef dilde eş değer ifade bulmak kolay bir iş değildir ve bu durum çeviri alanındaki en büyük sorunlardan biri olarak kabul edilse de, metaforların hedef dile aktarımında çevirmenlere yol gösterecek, çeşitli araştırmacılar tarafından ileri sürülmüş birtakım stratejiler mevcuttur ve bu bölümde bu stratejiler hakkında bilgi verilmesi planlanmaktadır.

İlk olarak, Newmark (200: 88-91) metafor çevirisi için beş yöntem ileri sürmüştür, bunlar:

- Kaynak dilde yer alan metaforu hedef dilde yeniden üreterek çevirmek: Bu strateji (‘a ray of hope’(umut ışığı); ein hoffnungsstrahl) gibi özellikle tek kelimelik metaforları çevirmek için kullanılan bir yöntemdir. Bu aynı metaforun hedef dilde tekrar oluşturulması ve yeniden yaratılması olarak da tanımlanabilir.

- Kaynak dildeki metaforu hedef dil kültürüne uygun bir metafor ile yer değiştirerek çevirmek: Bu yöntem “avoir d'autres chats à fouetter: to have other fish to fry” (yapacağı daha önemli bir işi olmak) örneğinde görüldüğü üzere, kaynak dilde geçen metaforu hedef dilde başka bir metafor kullanarak aktarmak yani ikame etmek olarak da tanımlanabilir. Bu yöntem genel olarak kaynak dilde yer alan metaforun hedef dilde benzer bir karşılığı bulunmadığı zamanlarda kullanılan bir yöntemdir.
  - Metaforu teşbih (benzetme) kullanarak çevirmek: Kaynak dilde yer alan metaforu, hedef dile “gibi” edatı ekleyerek aktarmaktır.
  - Metaforu benzetmeye ek olarak anlamını da ekleyerek çevirmek: Bu yöntem, benzetmeye ek olarak metaforun anlamını da vererek çevirme şeklidir. Örnek vermek gerekirse; “c’ est un lion” (Bu bir aslan) = “He is as brave as a lion” (O bir aslan kadar cesur).
  - Bir metaforun yalnızca anlamını açıklayarak çevirmek: Bu yöntemle, metafor hedef metne aktarılmaz yalnızca ifade ettiği anlam hedef dile aktarılır; fakat bu yöntemle metaforların duygusal yönleri kaybolabilir ve ortaya çıkan çeviri metni hedef kitlede aynı etkiyi uyandırmayabilir (Schäffner, 2004).
  - Çıkarma: Kaynak metinde yer alan metaforun, çevirmen tarafından gereksiz olduğuna kanaat getirilirse, söz konusu metafor çıkarma yoluna gidilerek hedef dile aktarılmayabilir.
  - Metaforun yanı sıra metafora anlamını da ekleyerek çevirmek (metafor artı anlam): Çevirmen metaforun anlamını güçlendirmek için, hem metaforu hem de onun ifade ettiği anlamı birlikte verme yoluna giderek de metaforu çevirebilir.
- Larson (1998: 279) da metafor çevirisi için birtakım stratejiler ileri sürmüştür, bunlar;
- Kaynak dildeki metafor, hedef dilin normlarına uygunsuzsa, hedef kitleye doğal görünmesi ve hedef kitle tarafından doğru bir şekilde anlaşılması koşuluyla, olduğu gibi hedef metne aktarılabilir.
  - Bir metafor “as”, “like” (gibi) edatlar kullanılarak benzetme şeklinde hedef dile aktarılabilir.
  - Kaynak dildeki metafor, hedef dilde aynı anlama sahip başka bir metaforla ikame edilerek aktarılabilir.
  - Metafor hedef dile olduğu gibi aktarılabilir ve anlamı eklenerek açıklanabilir. Bir başka şekilde anlatmak gerekirse; söz konusu metafor veya benzetme olduğu gibi kalabilir ve anlamı açıklanabilir.
  - Metaforik imgeler hedef dile aktarılmadan, yalnızca metaforun anlamı aktarılabilir. Bu şekilde, metaforun veya benzetmenin anlamı, metaforik imgeler aktarılmadan çevrilmiş olur.
- Larson’ın metafor çevirisi için yukarıda ileri sürdüğü stratejileri örneklemek gerekirse; No man is an island (Hiç kimse ada değildir) metaforu, Larson’ın (1998: 280) ileri sürdüğü beş strateji doğrultusunda hedef metne aşağıdaki gibi aktarılabilir:
- “No man is an island” (Hiç kimse ada değildir).
  - “No man is like an island” (Hiç kimse ada gibi değildir).
  - “No man is like a mountain peak” (Hiç kimse dağın zirvesi gibi değildir).
  - “No man is like an island. An island is by itself, but no person is isolated from others” (Hiç kimse ada gibi değildir. Bir ada tek başınadır, ancak hiç kimse diğerlerinden izole değildir).
  - “No man is isolated from all other people” (Hiç kimse diğer insanlardan izole edilmez).
- Van den Broeck (1981: 77) ise metafor çevirisi için aşağıdaki yöntemleri sunmaktadır;
- ‘Sensu Stricto’ şeklinde yani tam anlamıyla çevirme (Translation 'sensu stricto'): Metaforu ‘sensu stricto’ (in the strict sense) olarak yani tam anlamıyla hedef metne aktarma yöntemidir. Kaynak dilde geçen metaforun hem anlamının hem de metaforik aracın hedef dile tam olarak aktarılması olarak da tanımlanabilir. Buna ek olarak, eğer metaforlar 'sensu stricto' olarak çevrildiyse, ortaya çıkan çeviri metni kaynak dil normlarına uygun olarak yapılmış bir çeviri olur (Van Den Broeck, 1981). Buradan yola çıkarak, çevirmenin metafor aktarımında bu yöntemi tercih etmesi metaforları çevirirken kaynak odaklı bir çeviri anlayışı benimsediğinin göstergesidir.

- İkame (Substitution): Kaynak dilde yer alan metaforun hedef dilde onu karşılayacak aşağı yukarı aynı anlama sahip başka bir metaforla yer değiştirmesi yani ikame edilmesi yöntemidir. Bu yöntem kullanıldığında, kaynak dil metaforları, büyük olasılıkla kendisine aşağı yukarı karşılık gelen (veya eşdeğer) hedef dil metaforları ile değiştirilmekte veya en azından hedef kültüre uyarlanmaktadır. Bu yöntem kaynak metin metaforlarının hedef kültür normalarına uygun bir şekilde yerleştirilmesi olarak da açıklanabilir.

- Açıklama (Paraphrase): Kaynak dilde yer alan metaforun hedef dilde metafor olmayan bir ifade yardımıyla açıklama yoluna gidilerek çevrilmesidir; ancak metaforların bu şekilde çevrilmesi onları 'düz söz' haline getirir ve ortaya çıkan çeviri, gerçek çeviriden ziyade yalnızca bir yorumdan ibarettir. Ayrıca bu yöntem, kaynak dildeki metaforu hedef dilde metaforik olmayan bir ifade ile açıklayarak çevirme yöntemi olarak da tanımlanabilir.

Yukarıda verilen bütün stratejiler dikkate alındığında, hepsinin tam anlamıyla çevirme, ikame ederek ve açıklayarak aktarma gibi ortak noktaları olduğu görülmektedir; fakat diğerlerini kapsadığı ve daha kapsamlı olduğu gerekçesiyle, bu çalışmada metaforları hedef dile aktarırken, çevirmenin tercih ettiği yöntemler, Van den Broeck'in (1981: 77) metafor çevirisi için ileri sürdüğü; 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirme (translation 'sensu stricto'), ikame (substitution) ve açıklama (paraphrase) stratejileri kapsamında tespit edilmeye çalışılmıştır.

3. BULGULAR ve TARTIŞMA

Eserin tamamında birçok metafor tespit edilse de bu çalışma çerçevesinde hepsini ele almak mümkün olmadığı için eserde geçen bütün metaforlar arasından toplamda on adet metafor rastgele seçilmiştir. Tespit edilen metaforları hedef dile aktarırken çevirmenin tercih ettiği yöntemleri belirlemek için ise, Van den Broeck'in (1981), metafor çevirisi için ileri sürdüğü stratejiler dikkate alınmıştır.

Örnek 1:

Kaynak Metin (KM): THESEUS... To undergo such maiden pilgrimage;
But earthlier happy is the rose distill'd,
Than that which withering on the virgin thorn
Grows, lives, and dies in single blessedness (Shakespeare, 1600/1998, 1.1.75-78).

Çeviri Metni (ÇM): THESEUS... Böyle bir kızlık yolculuğuna çıkanlar,
Duygularına böyle gem vuranlar, üç kez kutsaldır;
Ama yeryüzünde damıtılan gül de daha mutludur;
Diken üstünde el değmeden kurur gider yoksa;
Tek başına büyür, yaşar ve ölür (Shakespeare, 1600/1998: 24).

Yukarıdaki örnekte, Theseus, Hermia'ya evli ve bekar kadınlar hakkında görüşlerini ifade etmektedir. Daha evvel de belirtildiği gibi, metaforlar bir olguyu açıklamak için, birbiriyle alakası olmayan iki şeyin karşılaştırılmasıdır. Buradan hareketle, "But earthlier happy is the rose distill'd" cümlesinden anlaşılacağı üzere, Theseus evli bir kadını anlatmak için "gülü" metafor olarak kullanmıştır ve evli bir kadını güle benzetmiştir. Çevirmenin de KM'de geçen "the rose distill'd" metaforunu 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla aktarmayı tercih ederek, ÇM'ye "Ama yeryüzünde damıtılan gül de daha mutludur" şeklinde aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 2:

KM: LYSANDER. "How now, my love? why is your cheek so pale?
How chance the roses there do fade so fast?" (Shakespeare, 1600/1998, 1.1.128-129).
ÇM: LYSANDER. "Ne o sevgilim, niye sararmış yüzün öyle?
Ne çabuk solmuş yanaklarındaki güller !" (Shakespeare, 1600/1998: 26).

Yukarıdaki örnekte Lysander, Hermia'ya neden üzgün olduğunu sormaktadır. KM'de geçen, "How chance the roses there do fade so fast?" cümlesinden anlaşılacağı üzere, Lysander Hermia'nın yanaklarını güllere benzetmektedir. Bu örnekte de yine "gül" metaforunun kullanıldığı görülmektedir. Çevirmenin ise bu metaforu ÇM'ye ilk örnekte olduğu gibi 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirerek "Ne çabuk solmuş yanaklarındaki güller!" şeklinde aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 3:

KM: HELENA. Call you me fair? That fair again unsay.
Demetrius loves your fair, O happy fair!
Your eyes are lodestars.... (Shakespeare, 1600/1998, 1.1. 181-183).

ÇM: HELENA. Bana güzel mi diyorsun? Geri al o 'güzel'i.
Demetrius'un sevdiği güzel sende. Ne mutlu o güzele!
Gözlerin birer kılavuz yıldız sanki.... (Shakespeare, 1600/1998: 28).

Yukarıdaki örnekte, Helena, kendisini selamlayan Hermia ve Lysander'a cevap vermektedir. Helena, KM'de yer alan, "Your eyes are lodestars..." cümlesinden anlaşılacağı üzere, Hermia'nın gözlerini kutup yıldızı gibi yol gösterici bir yıldıza benzetmektedir. Çevirmenin ise KM'de geçen bu bölümü yine 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirerek ÇM'ye "Gözlerin birer kılavuz yıldız sanki...." şeklinde aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 4:

KM: HELENA.... and your tongue's sweet air
More tuneable than lark to shepherd's ear
When wheat is green, when hawthorn buds appear (Shakespeare, 1600/1998, 1.1.183- 185).

ÇM: HELENA.... Sözlerin unutulmaz birer ezgi;
Öyle ki, ekinler yeşerdiğinde,
Bahar çiçeklerinde goncalar belirdiğinde,
Tarlakuşunu değil seni gözler çobanlar, senin sesini özler (Shakespeare, 1600/1998: 28).

Yukarıdaki örnekte yine Helena, Hermia hakkındaki övgü dolu sözlerine devam etmektedir. Bu örnekte ise Helena, KM'de yer alan "...and your tongue's sweet air" bölümünde görüldüğü üzere, Hermia'nın sesini tatlı bir havaya benzetmektedir. Çevirmenin ise KM'de geçen bu bölümü hedef kitleye uygun bir şekilde, ikame stratejisi tercih ederek ÇM'ye "...Sözlerin unutulmaz birer ezgi;" olarak aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 5:

KM: TITANIA... When we have laugh'd to see the sails conceive
And grow big-bellied with the wanton wind;
Which she, with pretty and with swimming gait,
Following (her womb then rich with my young squire) (Shakespeare, 1600/1998, 2.1. 128-131).

ÇM: TITANIA... Çapkın rüzgarla buluşur buluşmaz
Gerilip karnı şişen yelkenlere bakar gülüşürdük.
O bazen yerinden fırlar, bir geminin peşine düşerdi
-Karnında küçük prensimi taşıyordu o zaman – (Shakespeare, 1600/1998: 41).

Yukarıdaki örnekte Titania, gemideki yelkenlerin rüzgarla dolduğu zaman, hamile gibi gözüktüğünden bahsetmektedir ve KM'de geçen "And grow big-bellied with the wanton wind" bölümünde görüldüğü üzere, yelkenleri hamile bir bayana benzetmektedir. Çevirmenin ise KM'de geçen bu bölümü 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirerek ÇM'ye "Gerilip karnı şişen yelkenlere bakar gülüşürdük" olarak aktardığı düşünülmektedir.

Örnek 6 :

KM: PUCK. What hempen home-spuns have we swaggering here,
So near the cradle of the Fairy Queen? (Shakespeare, 1600/1998, 3.1.69-70).

ÇM: PUCK. Bu da ne, ipini koparan buraya dolmuş.

Ecemin beşiği yanında işleri ne acaba? (Shakespeare, 1600/1998: 58).

Yukarıdaki örnekte, KM'de geçen "So near the cradle of the Fairy Queen?" cümlesinde Titania'nın uyuması için düzenlenmiş olan yer beşiğe benzetilmektedir. Çevirmenin ise bu metaforu 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirerek ÇM'ye "Ecemin beşiği yanında işleri ne acaba?" olarak aktardığı görülmektedir.

Örnek 7:

KM: FLUTE. "Most radiant Pyramus, most lily-white of hue,
Of color like the red rose on triumphant brier,
Most brisky juvenal, and eke most lovely Jew,
As true as truest horse, that yet would never tire, (Shakespeare, 1600/1998, 3.1. 85-88).

ÇM: FLUTE (Thisbe rolünde.) Rengi zambak beyazı, yüzü pırıl pırıl Pyramus;

Görkemli dikenli daldaki kırmızı gül yanaklı,

Kıvrak bacaklı genç ve ayrıca pek şatafatlı;

Safkan atların en safkanı, hem de hiç yorulmayanı (Shakespeare, 1600/1998: 59).

Yukarıdaki örnekte, Thisbe Pyramus'un karakteri hakkında bilgi vermektedir ve KM'de geçen "Most radiant Pyramus, most lily-white of hue, Of color like the red rose on triumphant brier, Most brisky juvenal, and eke most lovely Jew, As true as truest horse, that yet would never tire"_bölümünden anlaşılacağı üzere, Pyramus'u, zambağın beyaz rengine ve gül kırmızısına benzetmektedir. Ayrıca onun yorulmayan bir at kadar güvenilir olduğunu da ifade etmektedir. Buradan hareketle, bu örnekte "zambak, gül ve at" metaforlarının kullanıldığı görülmektedir. Çevirmenin ise bu bölümü 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirerek ÇM'ye "Rengi zambak beyazı, yüzü pırıl pırıl Pyramus; Görkemli dikenli daldaki kırmızı gül yanaklı, Kıvrak bacaklı genç ve ayrıca pek şatafatlı; Safkan atların en safkanı, hem de hiç yorulmayanı" olarak aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 8:

KM: DEMETRIUS. [Awaking.] O Helen, goddess, nymph, perfect, divine!
To what, my love, shall I compare thine eyne?

Crystal is muddy (Shakespeare, 1600/1998, 3.2. 137-139).

ÇM: DEMETRIUS (Uyanır.) Ah, Helen, Tanrıçam, peri kızım, meleğim,

Oh sevdiğim, gözlerini neye benzeteyim!

Pınar suyu çamur kalır onların yanında (Shakespeare, 1600/1998: 70).

Yukarıdaki örnekte Demetrius, Helena'ya övgüler yağdırmaktadır ve KM'de yer alan "To what, my love, shall I compare thine eyne? Crystal is muddy" bölümünden anlaşılacağı üzere, Demetrius, Helena'nın gözlerini kristaldan bile daha parlak bir şeye benzetmektedir ve kristalin bile onun gözleri yanında bulanık kaldığını ifade etmektedir. Çevirmenin ise bu bölümü tam anlamıyla çevirmek yerine, erek kültür normlarına uygun bir şekilde ikame stratejisi tercih ederek, ÇM'de yer alan "Pınar suyu çamur kalır onların yanında" cümlesinde görüldüğü üzere, "pınar suyu" ifadesini kullanarak aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 9:

KM: DEMETRIUS... Thy lips, those kissing cherries, tempting grow! (Shakespeare, 1600/1998, 3.2. 140).

ÇM: DEMETRIUS...Dudakların birer kiraz, kanımı coşturuyor; (Shakespeare, 1600/1998: 70).

Yukarıdaki örnekte de Demetrius, Helena'ya övgüler yağdırmaya devam etmektedir ve Helena'nın dudaklarını KM'de geçen "Thy lips, those kissing cherries, tempting grow!" bölümünde görüldüğü üzere "kiraza" benzetmektedir. Çevirmenin ise bu bölümü 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirerek ÇM'ye "Dudakların birer kiraz, kanımı coşturuyor;" olarak aktardığı ileri sürülebilir.

Örnek 10 :

KM: OBERON...Then stir Demetrius up with bitter wrong;
And sometime rail thou like Demetrius;
And from each other look thou lead them thus,
Till o'er their brows death-counterfeiting sleep
With leaden legs and batty wings doth creep (Shakespeare, 1600/1998, 3.2. 361-365).

ÇM: OBERON...Demetrius'un başı dönsün, hırsından dövünsün;
Sonra aynı Demetrius gibi bağır çağır,
Böylece ikisini birbirinden iyice ayır.
Ta ki ölüm taklitçisi uyku gelip,
Kurşun bacakları, yarasa kanatlarıyla,
Gözkapaklarından içeri sokuluncaya kadar (Shakespeare, 1600/1998: 79).

Yukarıdaki örnekte, KM'de geçen "Till o'er their brows death-counterfeiting sleep With leaden legs and batty wings doth creep" bölümünde görüldüğü üzere, uyku sahte bir ölüme benzetilmektedir. Çevirmenin ise KM'de geçen bu bölümü yine 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirerek ÇM'ye "Ta ki ölüm taklitçisi uyku gelip, Kurşun bacakları, yarasa kanatlarıyla, Gözkapaklarından içeri sokuluncaya kadar" şeklinde aktardığı ileri sürülebilir.

Aşağıda verilen tabloda ise çevirmenin, seçilen toplam on adet metaforu hedef metne aktarırken, Van den Broeck'in (1981), metafor çevirisi için ileri sürdüğü stratejiler kapsamında tercih ettiği stratejilerin kullanım oranları verilmektedir.

Tablo 1. Çevirmenin metaforların çevirisinde tercih ettiği stratejilerin kullanım oranları

Stratejiler	Toplam Sayı	Yüzelik Oran %
'Sensu Stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirme (Translation 'sensu stricto')	8	80
İkame (Substitution)	2	20
Açıklama (Paraphrase)	0	0
Toplamda İncelenen Metafor Sayısı	10	100

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere, çevirmenin toplam on metaforu hedef dile aktarırken, en çok kullandığı stratejinin % 80'lik (8 adet) bir oranla 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirme (translation 'sensu stricto') stratejisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu stratejiyi, % 20'lik (2) bir oranla ikame (substitution) stratejisi takip etmektedir. Son olarak ise, tablodan hareketle, çevirmenin söz konusu metaforları hedef dile aktarırken, açıklama (paraphrase) stratejisinden hiç faydalanmadığı görülmektedir.

4. SONUÇ

Çeviri çalışmaları alanında, metafor kavramı hem çevrilebilirlik hem de aktarım yöntemleri başta olmak üzere alanda geniş çapta tartışılmalı konular arasındadır. Metaforik ifadeler bir toplumun tarihiyle doğrudan ilişkili olduğu için, o toplumun kültürel mirasına da yerleşmiş ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sanatsal ifadeleri kaynak dilden hedef metne aktarmak da çevirmenler için oldukça zorlu bir durumdur. Çünkü bu aktarım basit bir çeviri sürecinden daha fazladır ve çevirmenin hem tarihi hem de sosyo-kültürel bir donanımına sahip olmasını gerektirir.

Bu çalışmada ise Shakespeare'in *A Midsummer Night's Dream* başlıklı oyununda geçen metaforlardan rastgele seçilen toplamda on adet metaforu hedef dil olan Türkçeye aktarırken, çevirmenin verdiği kararlar ve tercih ettiği stratejiler, Van den Broeck (1981: 77) metafor çevirisi için ileri sürdüğü; 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirme (translation 'sensu stricto'), ikame (substitution) ve açıklama (paraphrase) stratejileri kapsamında ortaya konmaya çalışılmıştır. Analiz bulguları sonucunda çevirmenin tercih ettiği stratejiler ve bunların kullanım sıklığından bahsetmek gerekirse; çevirmenin çalışmada yer alan metaforik ifadeleri hedef dile aktarırken, % 80'lik bir oranla en çok, 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirme (translation 'sensu stricto') stratejisini kullandığı tespit edilmiştir. İkinci sırada bu stratejiyi, % 20'lik bir oranla ikame (substitution) stratejisinin takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak ise çevirmenin söz konusu metaforları hedef dile aktarırken, açıklama (paraphrase) stratejisini hiç tercih etmediği saptanmıştır. Bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere, çalışmada çevirmen üç stratejiden yalnızca ikisini kullanmayı tercih etmiştir ve oranlara göre, iki stratejinin kullanım oranı arasında ciddi bir fark söz konusudur. Daha evvel de belirtildiği üzere, 'sensu stricto' şeklinde yani tam anlamıyla çevirme (translation 'sensu stricto') stratejisi kullanılarak yapılan bir çeviri metninin, kaynak metin dikkate alınarak, kaynak kültür ve normlarına uygun olarak yapılmış çeviri olduğu söylenebilir. Buradan yola çıkarak, çalışmada çevirmenin metaforları aktarırken en çok bu yöntemi tercih etmesi, çevirmenin kaynak odaklı bir çeviri anlayışı benimsediğinin bir göstergesi olduğu söylenebilir. Buna ek olarak, çevirmenin kaynak metinde yer alan metaforları, hedef dile aktarırken hiç birini çıkarmadığı ve söz konusu metaforların hepsini hedef dile aktarmayı tercih ettiği sonucuna da ulaşılmıştır.

Son olarak bu çalışmanın, metaforik ifadeleri aktarırken çevirmenin seçtiği stratejileri ortaya koyması ve metafor çevirisi konusunda literatür taraması yaparak bu hususta birtakım genellemelere varması açısından, metaforların aktarımı hususunda çeviri çalışmalarına katkı sağlayacağı öngörüldüğünden çalışmanın önem arz edeceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Adiel, M. A. E. & Ahmed, M. A. (2016). "Problems in Translating Metaphorical Expressions", *International Journal of Humanities Social Sciences and Education (IJHSSE)*, 3(6): 46-50.

Alvarez, A. (1993). "On Translating Metaphor", *Meta: Translators' Journal*, 38 (3): 479-490.

Ashuja'a, A. A., Almatari, S. M. & Alward, A. S. (2019). "Exploring Strategies of Translating Metaphor from English into Arabic with Reference to Scientific Texts", *International Journal of Comparative Literature & Translation Studies*, 7(3): 26-38.

Brooke-Rose, C. (1965). *A Grammar of Metaphor*, Secker & Warburg, London.

Fadaee, E. (2011). "Translation Techniques of Figures of Speech: A Case Study of George Orwell's "1984 and Animal Farm", *Journal of English and Literature*, 2(8): 174-181.

Kendenan, E. S. (2017). "Simile & Metaphor in Translation: A study on students' Translation of Amy Tan's "Two Kinds" Short Story", *Language Circle: Journal of Language and Literature*, 11(2): 107-116.

Larson, M. L.(1998). *Meaning-Based Translation: A Guide to Cross-Language Equivalence* (2. Baskı), University Press of America, Lanham, New York & London.

Maniupspika, S., Y. (2018). “Analyzing Translation of Metaphor: A Case Study”, *Studies in Linguistics and Literature*, 2(1): 1-13.

Mata, R., & Tangkiengsirisin, S. (2018). “The Strategies in Translating English Metaphors into Thai: A Case Study of the American Novel Percy Jackson”, *Arab World English Journal for Translation & Literary Studies*, 2(2): 169-186. DOI: <http://dx.doi.org/10.24093/awejtls/vol2no2.12>

Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*, Prentice Hall, London & New York.

Newmark, P. (2001). *Approaches to Translation*, Shanghai Foreign Language Education Press, Shanghai.

Schäffner, C. (2004). “Metaphor and Translation: Some Implications of a Cognitive Approach”, *Journal of Pragmatics*, 36(7): 1253-1269.

Shakespeare, W. (1998). *A Midsummer Night's Dream* (Ed. Robert D. Shepherd), EMC/Paradigm Publishing, St. Paul, Minnesota, (Eserin Orijinali 1600 yılında yayımlandı.).

Shakespeare, W. (1998). *Bir Yaz Gecesi Rüyası* (3.Baskı) (Çev.: Bülent Bozkurt). İstanbul: Remzi Kitabevi. (Eserin Orijinali 1600 yılında yayımlandı).

Shi, X. (2014). “The Strategy of Metaphor Translation: Domestication or Foreignization”, *Theory and Practice in Language Studies*, 4 (4): 766-770. Doi:10.4304/tpls.4.4.766-770.

Van den Broeck, R. (1981). “The Limits of Translatability Exemplified by Metaphor Translation”, *Poetics Today*, 2: 73–87.

Zhang, F. & Hu, J. (2009). “A Study of Metaphor and its Application in Language Learning and Teaching”, *International Education Studies*, 2 (2): 77-81.